

מאורות הראי"ה קוק לפרשת השבוע

פרשת ויגש

פרטי או כללי. על כן לא נזקק אז לתקן דיוק קטן מדרכי הכבוד ביחש לאביו המוטלים עליו. וזאת אמנם היא שגיאה כללית, שחובת האדם השלם הוא ששום שאיפה היותר גדולה לא תבלע את הצרכים היותר קטנים, ואין לך דבר שאין לו מקום. וזאת היא בכלל תכלית ההרחקה של ההתנהגות ברבנות, האפשרית גם כן למי שעומד למלא את החובות היותר רמות של המין האנושי. ועל זה נאמר בפרשת המלך שיכתוב לו ספר התורה, "לבילתי רום לבבו מאחיו ולבילתי סור מן המצוה ימין ושמאל"⁵⁰, ששאתו נפשו אל משאות נפש רמים לא יניאוהו מהחיובים הכלליים שאינם כלל בערכם. ועל זה נאמר "למען יאריך ימים על ממלכתו", כי החיים ממולאים לא מהשאיפות הגדולות הבאות מזמן לזמן בהעסקתם, כי אם מכל צדדי החיים הנהוגים באדם, וההישרה בכל צדדי הטוב והיושר כתורה וכמצוה תרומם ותחליף כח ועז להצליח גם כן ביותר בהפעלים היותר כלליים ורמים במעלתם.

עין איה ברכות, ט, כה.

(לא) עבדך אבינו אמר רב יהודה: שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם... והמנהיג עצמו ברבנות. דאמר מר מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות¹.

המנהיג עצמו ברבנות, בהנהגה כזאת שמצד נשאו נפשו אל תעודות גדולות בחיים, תקטנה בעיניו הצרכים הקטנים הרוחניים והגשמיים, המוסריים והחומריים של אדם, בערך ודמיון מניעת ההסתכלות ונתינת החלק לכל צרכי החיים ותעודתם - גם החלקים הקטנים שבהם ישללו מהחיים חלק רשום מתפקידם, וגורמים גם כן מכשולים שעומדים לשטן על דרך החיים, עד שמקצרים בכללן ימיו ושנותיו של אדם. ועל יוסף כבר נאמר במקום אחר² על ששמע שאמר: "עבדך אבינו" ושתק, דהיינו בהיותו נושא נפשו למטרה גבוהה ונעלה בעסקו עם אחיו, שהיתה נסיבה לירידת אביו למצרים, שהיה צפוי להם התכלית המרוממת שעל כל פנים יצא מזה בדרך

הפרטיות אשר ביעקב, לא היה אפשר שתחול גלות עליו, על כן היתה רק בכח, הגלות שלו, ולא בפועל. ומה שהיתה הגלות שלו בכח, עשה את הרושם של הסתגלות החיים העצמיים, בלא שום מחיקת צביון של הצורה העצמית. והזכות שלו המיוחדת, גרמה את הגודל והתפארת שהיו ליעקב במצרים, לאות ולמופת על האחרית של כל תהלוכות הגלויות כולן, שיביאו להכרה הגלויה של כל העולם האנושי בערכם של ישראל וביחודם העליון. ונמצא שהיה השיעבוד בחבלי אדם ועבודות אהבה, והעול, אע"פ שהוא עול בכח, היה מורם. וההטיה אל הסיפוק של צרכי החיים הרוחניים והחומריים גדולה היתה, עד כדי לפעול גם כן הארה בתוך מחשכי הגלות גם כן לבניו אחריו בכל הנודים שלהם, באופן שכל אלה יחד, הגלות המחשיכה והנהרות הזעירות שבה, בהתאמתן, יובילו אל המטרה האחרונה, של גילוי הוד ד' בכבודן של ישראל וכל פארם, ו"כל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך ד'⁶".

עין איה שבת, ט, קמז.

(ג) ויאמר אנכי האל אלהי אבין אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימן שם אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא שזכותו גרמה לו, דכתיב "בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה, ואהיה להם כמרמי עול על לחיהם, ואט אליו אוכיל"⁵¹.

הגלות היתה ראויה להטביע את חותמה העמוק על כל האומה כולה משרשה הראשון, מעת אשר הוקבעה ההתייחדות שלה בתור תכונה מיוחדת, שזה הותחל מיעקב. כי לא בשביל איזה מירוק של חטא מיוחד נועדה הגלות, כי אם כדי להסתגל להיות גם בגלות עומד חי וקיים בתור אומה מחוטבת, עומדת בצביונה, בלא טשטוש הצורה. וראוי היה שחותם זה של סבילת עול גלות, ועם זה יהיה הצביון קיים ועומד חסון, יוחל מראשית הצמיחה של האומה ביחודה. גם זה היה נועד ליעקב בתור האישיות המתחילה את תכונת האומה, אבל מצד גדולת הקודש של

6
על כן נתגלו בדרך רפיונות. "ובני דן חוששים". החוששים מקבלים הן את הרשמים, ואין להם כח עצמי כשכל השופט, ואותו הכח מקבל גם כן הרשמים בתכונה כהה, יקירן ליה אודניה¹⁶. אותו הרפיון מכשיר לכח קבלה וחקיקה טובה, כאותו הרפיון שהצור המוכשר לחקיקה של צורות נאות מכשרת את הנזי המופלא להתקבל בה. כתב שיוכל להמחות צריך להיות דוקא ברשימת התורה¹⁷, כלומר כח הרפיון, שאינו אמנם יוצא אל הפועל ברפיון, כי אם בקבלת האומץ הוא מכשיר, בהיותו נכלל בכלל הכחות. פנקסי הראי"ה א, קנד.

8
(לד) אנשי מקנה היו עבדין מנעורינו ועד עתה

גם אנחנו גם אבותינו חיי הרועים, הם החיים המביאים את האדם לידי התבוננות שכלית בריאה, התבוננות פנימית, לא חקרנית עשויה ומלאכותית. חיים שהשיתוף עם הטבע גדול הוא מאד, ואין עבודה רבה, המפרכת את הגוף ומטביעה את כל הכח במעמקי החומריות כתכניתה של עבודת האדמה הרגילה, נמצאת בעבודת המרעה. על כן היו אבותינו, החושבים הגדולים של משפחת האדם, רועי צאן. עין איה שבת, ח, ט.

הרצ"ה
כבר קצת ממשות, מתחילה להימשך השלשלת הרביבית: "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים". ומתוך כך "וירבו ויעצמו במאד מאד"¹⁵, בריבוי גדול. הכמותיות יש לה גם ערך של איכותיות. הם כבר מתחילים להחשב כעם: "הנה עם בני ישראל..."¹⁶. אנו נפגשים עם בני יעקב פעמיים בכפליים: בערכם האישי בתור אנשים חשובים, גדולים וקדושים שהם היסוד שלנו, ובתור התחלת הופעת מציאותנו הממשית.

שיחות הרצ"ה בראשית, 396.

הרצ"ה
נשלח על-ידי יעקב אבינו למצרים כדי לסדר את כל הענינים יחד עם יוסף המולך במצרים, כפי שרש"י בעצמו אומר בפירושו הראשון: "לפנות לו מקום ולהורות היאך יתישב בה". אך קודם-כל יש לסדר מקום שממנו תצא הוראה. כל סידור הענינים עם מלך מצרים צריך להיות על-פי התורה. מלכות יוסף במצרים היא הכנה למלכות ישראל, ואמנם כל סדר המלכות בישראל צריך להימשך מסדר התורה.

שיחות הרצ"ה בראשית, 414.

5
(כג) ובני דן חוששים קבלת הרשמים בתור השפעה, באופן שיהיה אפשר להיות כח מאסף כללי, צריך לזה הכנה. במקבלי ההכנה הוא כח של ריקנות וחלישות, שמצד זה אפשר ודאוי לאותו הנושא להיות מקבל, ואותו כח הרפיון גורם לכח קיבול, שבהיות אותו הנושא החלוש מאסף לכל המחנות מתגלה בו כל ההוד שבמחנות כולם. על כן דן, בהיותו ירוד שבשבתים, היה דוקא הוא המוכשר להיות מאסף לכל המחנות¹⁴, ואהליאב שבא מכחו הוא הראוי להיות משלים פעולות כח השלטון של יהודה, בערך "ולא ניכר שוע לפני דל"¹⁵,

7
(כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף הנה מתחילה

הוכנו שני כוחות כלליים בשני השבטים שהוכנו למלוך בישראל, יוסף היה המשביר, ששלח אותו אלוקים לפליטה גדולה להחיות עם רב, והחיה את יעקב ובניו בחיי החומר, לחם לפי הטף, בעת שגם כן כל הארץ באו למצרים לשבור, והיה נבלע בין האומות, וידע שבעים לשון¹⁸, שהוא מורה על הצדדים שיש יחס שיווי בין ישראל לעמים כולם, ומכל מקום ידע כח קדושתו. ויהודה מיוחד לכח ישראל המיוחד "היתה יהודה לקדשו"¹⁹. ועל ידי קיבוץ שני הכוחות יחדיו היו שניהם מתעלים, הכח החומרי מתעדר ומתקדש מצד קרבתו אל הקדושה המיוחדת לישראל, והכח הרוחני מתחזק ומתאמץ בכח חיים מלא ואדיר כדי לגלות הודו ותפארתו על ישראל, עד שקרני הודו היו מאירים גם כן על העולם כולו.

מאמרי הראי"ה, 94.

9
(כז) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה

הרצ"ה
שבעים אצל בני יעקב אנו מוצאים שני צדדים, וכל אחד מתגלה בכפליים: "וישב מקץ", "ויגשו יוחי". מצד אחד הם מופיעים ב"וישב מקץ", בערך האישי שלהם, בתור "אבות מטפר שניים" של כלל-ישראל, כל אחד וסגולתו המיוחדת; אבל יש יותר מזה. ב"ויגשו יוחי" הם מופיעים בתור בנים, ובוזה הם כבר התחלת עם ישראל הממשי, אתחלתא ממשית של מציאות הצבור שלנו. ומן הגרעין הזה, שיש בו

11
(כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת

לפניו לגוף הישראלי יש נשמה, והיא התורה, ושניהם מהווים גילויים שונים של אותה חיוניות אלוהית. קודשא-ברוך הוא ישראל ואורייתא חד¹⁷.

ענין זה מתברר בפרשתנו. יעקב אבינו הוכרח לרדת מצרימה, אבל לפני כן: "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו". הביטוי "להורת" מובנו לכאורה תורה, ואמנם חז"ל מפרשים "להורות לפניו" - לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, כפי שמביא רש"י¹⁸. יהודה 17 על פי זהר אחרי עג. א. 18 על פי בראשית רבה צה, ג.